Pytania i odpowiedzi dotyczące konkursu w ramach Działania 9.2 Poprawa jakości kształcenia ogólnego

1. **Limit TIK wynosi 200 tys. zł. Limit środków trwałych 40% kosztów. Czy zakup wyposażenia innego niż wchodzącego w skład TIK np. drobne wyposażenie pracowni chemicznej tj. poniżej 3500 PLN netto należy uwzględnić w którymś z w/w limicie?**

   W przypadku, gdy w projekcie Wnioskodawca planuje zakup dla szkoły/szkół wyposażenia w pomoce dydaktyczne oraz narzędzia TIK wyłącznie w ramach typu projektu 3.1 obowiązują go limity 140 i 200 tys. zł w zależności od liczby uczniów w szkole.
   W ramach konkursu wartość wydatków poniesionych na zakup środków trwałych o wartości jednostkowej równej i wyższej niż 3500 PLN netto nie może przekroczyć 40% wartości projektu (w tym cross financingu).
   Koszty zakupu drobnego wyposażenia pracowni chemicznej nie będą zatem ograniczone limitem 140 ani 200 tys. Jeżeli nie będą stanowiły środka trwałego lub cross-financingu nie będzie ich również dotyczył limit 40%.

2. **Jeśli Gmina składa wniosek i tylko 1 szkoła nim objęta ma bardzo niskie wyniki nauczania, to czy Gmina dostanie 15 punktów dodatkowych?**
   Nie, w takim przypadku punkty premiujące nie zostaną przyznane. Projekt musi być skierowany wyłącznie do szkół, które osiągnęły najniższe wyniki edukacyjne.

3. **Czy przy typie 2 można zaplanować szkolenie nauczycieli kształcenia ogólnego, oprócz nauczycieli przedmiotów przyrodniczych?**
   Nie, celem realizacji 2 typu projektu jest tworzenie warunków dla nauczania opartego na metodzie eksperymentu. Zgodnie z zapisami Regulaminu konkursu wsparciem mogą zostać objęci nauczyciele przedmiotów przyrodniczych.

   4. Czy nauczycieli nauczania początkowego (klasy I-III) należy uwzględniać w liczbie zatrudnionych nauczycieli do prowadzenia przedmiotów przyrodniczych? (nauczyciele nauczania początkowego w ramach swoich zadań prowadzą elementy przedmiotów przyrodniczych)
   - Nauczycieli nauczania początkowego nie wliczamy przy weryfikowaniu czy projekt spełnia specyficzne kryterium dostępu nr 4. W przypadku realizacji w danej szkole typu wsparcia nr 2 (zgodnie z SZOOP) projekt obowiązkowo zakłada doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych niezbędnych do prowadzenia procesu nauczania opartego na metodzie eksperymentu, minimum 75% nauczycieli przedmiotów przyrodniczych, pracujących w szkole.

5. **Czy termin zakończenia 30.06.2020 jest to termin całkowitego rozliczenia , czy zakończenie działań w projekcie?**
   Wnioskodawca określa datę rozpoczęcia i zakończenia realizacji projektu, mając na uwadze, iż okres realizacji projektu jest tożsamy z okresem, w którym poniesione wydatki mogą zostać uznane za kwalifikowalne. Termin zakończenia projektu jest równoznaczny z zakończeniem działań projektowych i poniesieniem wydatków.

6. **Czy zakup robotów jest możliwy?**
   Tak, w przypadku gdy w projekcie w ramach typu 1 będą realizowane zajęcia z robotyki ukierunkowane na podnoszenie właściwych zgodnych z katalogiem kompetencji kluczowych uczniów będzie możliwy zakup drobnych pomocy dydaktycznych w postaci robotów, służących prawidłowej i efektywnej realizacji zajęć.

7. **Jeżeli szkoła ma 160 uczniów i nie ma możliwości przystąpienia do Projektu w partnerstwie czy może przystąpić do Projektu?**
   Taka szkoła nie może samodzielnie składać wniosku o dofinansowanie, gdyż przy takiej liczbie uczniów nie spełni kryterium dostępu nr 2 w zakresie minimalnej wartości projektu. Może jednak zostać objęta wsparciem w projekcie, który zostanie złożony przez inny podmiot uprawniony do ubiegania się o dofinansowanie zgodnie z regulaminem konkursu i w którym wsparciem zostanie objęta ta szkoła wspólnie z innymi szkołami.

8. **Czy projektem mogą zostać objęci uczniowie klas gimnazjalnych włączonych do liceum ogólnokształcącego?**
   Tak, mogą. Jednak, jeżeli wcześniej jako uczniowie gimnazjum byli objęci wsparciem w ramach projektu z działania 9.2 należy zauważyć, że tego samego rodzaju wsparcie oferowane uczniom w nowym projekcie nie będzie uzasadnione.
   W projektach z Działania 9.2 mogą uczestniczyć uczniowie i nauczyciele z gimnazjów, które zostały przekształcone w ośmioletnią szkołę podstawową, liceum ogólnokształcące, technikum, branżową szkołę I stopnia (wtedy Wnioskodawcą będzie SP, LO, technikum i szkoła branżowa I stopnia) lub włączone do ośmioletniej szkoły podstawowej, liceum ogólnokształcącego, technikum, branżowej szkoły I stopnia (wtedy Wnioskodawcą nie będzie gimnazjum tylko SP, LO, Technikum, branżowa szkoła I stopnia z włączonymi w swoje struktury oddziałami gimnazjalnymi). W projektach z Działania 9.2 wsparciem nie mogą być objęte gimnazja wygaszane, czyli takie, które jeszcze funkcjonują jako gimnazja i nie zostały przekształcone lub włączone.

9. **Czy potrzebna jest inwentaryzacja sprzętu jeśli wniosek obejmuje wyłącznie projekt typu 1?**
   Nie ma wymogu przeprowadzenie inwentaryzacji sprzętu na potrzeby realizacji projektu. Załącznik nr 17 w zakresie sprzętu powinni wypełniać wszyscy Wnioskodawcy nawet jeśli w ramach projektu nie przewidują zakupu wyposażenia w ramach 2 lub 3 typu wsparcia. Wskazany w załączniku sprzęt będący w posiadaniu szkoły będzie miał wpływ na ocenę potencjału technicznego.

10. **Czy/jak pokazać wyniki dla kryteriów premiujących dla nowej szkoły (Gimn. Przekształcone w LO)?**
    Nowopowstałe szkoły nie przedstawią wyników z ostatnich lat i nie otrzymają punktów premiujących.

11. **Jakie są zasady przeprowadzania diagnozy?**
    Podstawowe wymagania w zakresie diagnozy zostały opisane w Regulaminie konkursu na stronach 40-42.

Realizacja wsparcia w projektach z działania 9.2 musi być dokonywana na podstawie indywidualnie zdiagnozowanego zapotrzebowania szkół. Diagnoza powinna być przygotowana i przeprowadzona przez szkołę lub inny podmiot prowadzący działalność o charakterze edukacyjnym lub badawczym oraz zatwierdzona przez organ prowadzący bądź osobę upoważnioną do podejmowania decyzji.
Podstawowe wymagania co do diagnozy, zgodnie z zapisami Regulaminu konkursu są następujące:

a) Diagnoza może zawierać rozpoznanie we wszystkich aspektach problemowych w kontekście wszystkich podmiotów, a w projekcie wnioskodawca (biorąc pod uwagę ograniczenia czasowe i finansowe projektu) może ująć wszystkie albo najważniejsze problemy i wskazać działania, które pozwolą w/w problemy zminimalizować lub rozwiązać. Jednocześnie należy pamiętać, że planowane w projekcie działania muszą wpisywać się w katalog dozwolonych typów i form wsparcia zgodnie z SZOOP i regulaminem konkursu;
b) Dokument powinien zostać sporządzony samodzielnie lub przy pomocy zewnętrznych podmiotów prowadzących działalność o charakterze edukacyjnym lub badawczym przed datą złożenia wniosku i być dostępny na miejscu realizacji projektu, zatwierdzony przez organ prowadzący bądź osobę upoważnioną do podejmowania decyzji. Zaleca się, żeby z diagnozą przed jej zatwierdzeniem przez organ prowadzący została zapoznana Rada Pedagogiczna i wyraziła o niej pozytywną opinię;
c) Diagnoza zawiera podstawowe dane liczbowe o szkole/placówce, która jest diagnozowana;
d) Wskazane jest objęcie badaniem wszystkich grup docelowych ewentualnie ich reprezentatywnej próby oraz zastosowanie różnych metod i narzędzi badawczych (w szczególności metod jakościowych) w celu osiągnięcia wiarygodnych i wysokiej jakości wyników badań, które znajdą odzwierciedlenie w diagnozie;
e) Opis sytuacji w diagnozie odnosi się przede wszystkim do jakości kształcenia w szkole/placówce (wyniki nauczania, wyniki egzaminów zewnętrznych);
f) Opis sytuacji w diagnozie musi uwzględniać sytuację osób z niepełnosprawnościami;
f) Opis sytuacji w diagnozie musi zawierać szczegółową analizę sytuacji kobiet i mężczyzn oraz grup w gorszym położeniu;
g) W diagnozie powinny zostać podane informacje i wnioski z innych źródeł np. wyników ewaluacji zewnętrznej oraz ewaluacji wewnętrznej;
h) W diagnozie powinny zostać podane informacje o efektach wdrażania projektów EFS, jeżeli takie były realizowane w szkole/placówce;
i) Zdefiniowane w diagnozie i zaplanowane działania na przyszłość nie powinny wynikać wyłącznie z chęci i zainteresowań potencjalnych uczestników wsparcia, ale z sytuacji szkoły/placówki w kontekście jej otoczenia społeczno-gospodarczego oraz wpisywania się w politykę edukacyjną regionu.

2) We wniosku o dofinansowanie należy ująć informację o zatwierdzeniu diagnozy przez organ prowadzący szkołę/placówkę oświatową. We wniosku muszą znaleźć się kluczowe elementy diagnozy, przy jednoczesnym uwzględnieniu wymogów wynikających z Instrukcji wypełniania wniosku o dofinansowanie. Sugerowane elementy diagnozy, które powinny mieć odzwierciedlenie we wniosku o dofinansowanie:

a) Krótki opis szkoły/placówki (realizowany program nauczania, liczba zatrudnionych nauczycieli i ich kwalifikacje, liczba uczniów w szkole/placówce, podmioty

z otoczenia z którymi szkoła/placówka współpracuje, czy szkoła realizuje zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze i rozwijające dla uczniów, czy nauczyciele w szkole uzupełniają i podnoszą swoje kwalifikacje).

b) Zdefiniowanie kluczowych problemów w kontekście grup docelowych wpisujących się w obszary tematyczne wskazane dla konkursu (np. niski poziom kompetencji kluczowych u uczniów, niski poziom wyników nauczania w konkretnych przedmiotach, niski poziom kompetencji nauczycieli w zakresie wykorzystania TIK/metody eksperymentu, niedoposażone pracownie/przestarzały sprzęt, co utrudnia prowadzenie zajęć opartych na metodzie eksperymentu).
c) Przyczyny zdefiniowanych problemów (np. niedostosowane programy i mało skuteczne metody nauczania - wykorzystywanie głównie podających metod nauczania, niewystarczający poziom wykorzystania nowoczesnych technologii).
d) Dane i źródła ich pochodzenia na potwierdzenie opisanych problemów (np. wskazanie konkretnych danych liczbowych, ilu uczniów/nauczycieli konkretny problem dotyczy, z jakich badań/ dokumentów wynika, że właśnie w tej liczbie mają zostać objęci wsparciem uczniowie, czy nauczyciele).
e) Opis posiadanego sprzętu, w tym zakupionego ze środków funduszy europejskich (lista sprzętu, liczba sztuk, rok zakupu, źródło sfinansowania zakupu; przy czym jako sprzęt należy rozumieć środki trwałe, w tym sprzęt komputerowy, sprzęt RTV, większy sprzęt laboratoryjny zakupiony przez Wnioskodawcę w okresie 5 lat przed złożeniem wniosku o dofinansowanie) – jako dodatkowy załącznik do wniosku (załącznik nr 17 do niniejszego regulaminu). Wnioskodawca zobowiązany jest do złożenia ww. załącznika wraz z wnioskiem o dofinansowanie projektu.
f) Opis sytuacji osób z niepełnosprawnościami oraz analiza sytuacji kobiet i mężczyzn.

12. Czy w ramach typów Projektu trzeba realizować wszystkie działania?

Nie ma takiego obowiązku, zaplanowane w projekcie działania powinny wynikać przede wszystkim z diagnozy. Z zastrzeżeniem, że projekt w ramach 2 typu musi obligatoryjnie uwzględniać, co najmniej dwa obszary spośród trzech możliwych do realizacji (wyposażenie, nauczyciele, uczniowie). Natomiast zakup wyposażenia w ramach 3 typu projektu musi być zgodny z wymaganiami dotyczącymi realizacji wsparcia określonymi w regulaminie konkursu. Ze wsparcia w postaci wyposażenia szkół lub placówek systemu oświaty w pomoce dydaktyczne oraz narzędzia TIK niezbędne do realizacji programów nauczania w szkołach lub placówkach systemu oświaty mogą korzystać szkoły lub placówki systemu oświaty, w których w wyniku diagnozy, do realizacji działań dotyczących podnoszenia kompetencji cyfrowych nauczycieli wszystkich przedmiotów lub kształtowania i rozwijania kompetencji cyfrowych uczniów, w tym z uwzględnieniem bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni i wynikających z tego tytułu zagrożeń stwierdzono zasadność podjęcia działań związanych z zakupem przedmiotowego wyposażenia.

13. **Czy możliwa jest realizacja wybranych działań w zakresie danego typu?**
Zaplanowane w projekcie działania powinny wynikać przede wszystkim z diagnozy. Z zastrzeżeniem, że projekt w ramach 2 typu musi obligatoryjnie uwzględniać, co najmniej dwa obszary spośród trzech możliwych do realizacji (wyposażenie, nauczyciele, uczniowie). Natomiast zakup wyposażenia w ramach 3 typu projektu musi być zgodny z wymaganiami dotyczącymi realizacji wsparcia określonymi w regulaminie konkursu. Ze wsparcia w postaci wyposażenia szkół lub placówek systemu oświaty w pomoce dydaktyczne oraz narzędzia TIK niezbędne do realizacji programów nauczania w szkołach lub placówkach systemu oświaty mogą korzystać szkoły lub placówki systemu oświaty, w których w wyniku diagnozy, do realizacji działań dotyczących podnoszenia kompetencji cyfrowych nauczycieli wszystkich przedmiotów lub kształtowania i rozwijania kompetencji cyfrowych uczniów, w tym z uwzględnieniem bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni i wynikających z tego tytułu zagrożeń stwierdzono zasadność podjęcia działań związanych z zakupem przedmiotowego wyposażenia.

14. **Czy w projekcie trzeba wskazać konkretne osoby planowane do zaangażowania z imienia i nazwiska?**
Zgodnie z zapisami Instrukcji wypełniania wniosku o dofinansowanie projektu w ramach RPO WP na lata 2014-2020 w zakresie osi priorytetowych VII-IX RPO WP 2014-2020 nie ma takiego obowiązku.

15. **Czy możliwy jest zakup sprzętów innych niż wymienionych w katalogu wydatków?**
Z uwagi na prowadzone przez resort edukacji działania związane z wprowadzeniem od 1 września 2017 r. nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego istnieje możliwość dokonywania zakupu wyposażenia w przypadku Działania 9.2 spoza katalogów opracowanych przez MEN. Jednakże, zgodnie z zaleceniem resortu edukacji, opracowane katalogi powinny być traktowane jako rekomendacja, przy czym należy kierować się racjonalnością zakupu i potrzebami indywidualnej jednostki oświatowej. Zgodnie z pismem MR o numerze DZF-VII.7510.29.2017.BP z dnia 18 sierpnia 2018 r. „Jednakże, z uwagi na prowadzone przez resort edukacji działania związane z wprowadzeniem od 1 września 2017 r. nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego MEN poinformowało, iż katalogi powinny być traktowane pomocniczo i obecnie nie ma możliwości ich aktualizacji. MEN prowadzi obecnie działania zmierzające do złagodzenia warunków określonych w Wytycznych – na stronach internetowych administrowanych przez MEN pojawiają się informacje o możliwości dokonywania zakupu wyposażenia spoza listy. Ministerstwo Rozwoju zwróciło się do MEN z prośbą o przekazanie ostatecznego stanowiska w zakresie potrzeby aktualizacji, otwarcia bądź rezygnacji z katalogów wyposażenia pracowni szkolnych. W konsekwencji resort edukacji potwierdził zasadność otwarcia ww. katalogów. Tym samym, pragnę poinformować o możliwości dokonywania zakupu wyposażenia w przypadku działań przewidzianych w PI 10i i 10iv spoza katalogów opracowanych przez MEN. Jednakże, zgodnie z zaleceniem resortu edukacji, opracowane katalogi powinny być traktowane jako rekomendacja, przy czym należy kierować się racjonalnością zakupu i potrzebami indywidualnej jednostki oświatowej”.

16. **Czy możliwy jest zakup tablicy interaktywnej lub ekranu do pracowni językowej, jeżeli żadna w szkole takowej nie posiada? Czy tutaj wchodzą w grę tylko sprzęty mobilne?**

W ramach działania 9.2 nie przewiduje się doposażania pracowni językowych. Sprzęt zakupiony w ramach typu 3 może zostać wykorzystany do zajęć realizowanych w ramach podstawy programowej.

17. Kto jest personelem Projektu?

Wg definicji zawartej w Wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020 z dnia 19 lipca 2017 r. **personelem projektu** są osoby zaangażowane do realizacji zadań lub czynności w ramach projektu na podstawie stosunku pracy, osoby samo zatrudnione w rozumieniu lit. p, osoby współpracujące w rozumieniu art. 13 pkt 5 ustawy z dnia13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 963, z późn. zm.) oraz wolontariusze wykonujący świadczenia na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2016 r. poz. 1817, z późn. zm.).

18. Wynagrodzenie nauczyciela wg. awansu rozdzielać?

Dopuszczalne jest wykazanie wynagrodzeń w oddzielnych pozycjach, jak i w jednej łącznej pozycji. Jednak w przypadku, gdy wynagrodzenia nauczycieli o różnych stopniach awansu będą ujęte w jednej zbiorczej pozycji w uzasadnieniu wydatków pod budżetem należy obowiązkowo przedstawić kalkulację tych wynagrodzeń wg stopni awansu.

19. Czy w ramach Projektu możliwe jest finansowanie koordynatorów szkolnych?

Tak, Wydatki na koordynatorów szkolnych, którzy realizują zadania związane z zarządzaniem i administrowaniem projektem powinny zostać ujęte w ramach kosztów pośrednich.

20. Jeśli w wygaszanym gimnazjum powstała od września szkoła podstawowa czy możemy napisać diagnozę opierając się tylko o wyniki w nauce, zainteresowania, bariery dot. tych uczniów? (działania zaplanowane do realizacji w projekcie będą obejmowały tylko uczniów szkoły podstawowej)

Tak. Diagnoza powinna dotyczyć problemów i potrzeb grupy docelowej planowanej do objęcia wsparciem w projekcie.

21. Czy w każdym roku trwania Projektu można dokonać odrębnej rekrutacji?

Tak, istnieje taka możliwość.

22. Gmina będzie realizować projekt w partnerstwie ze stowarzyszeniami (2) które prowadzą szkołę, w tym zakresie ogłosiła nabór na partnerów czy stowarzyszenia chcące przystąpić do Projektu jako partnerzy mają obowiązek podjęcia uchwały wdrażającej wole przystąpienia do Projektu jako partner?

Obowiązek podjęcia uchwały będzie wynikał z wewnętrznych przepisów stowarzyszenia. Od Partnera w projekcie wymagany jest przed podpisaniem umowy o dofinansowanie projektu właściwy dokument organu, który dysponuje budżetem partnera (zgodnie z przepisami o finansach publicznych), zatwierdza projekt lub udziela pełnomocnictwa do zatwierdzenia projektów współfinansowanych z EFS, jeżeli własne przepisy podmiotu będącego Partnerem wymagają takiego dokumentu.

23. Czy w typie projektów 1,3 projektem należy objąć wszystkich nauczycieli zatrudnionych w szkole (np. nauczyciela klas I-III, j. polskiego, historii)?

Zgodnie z brzmieniem specyficznych kryteriów dostępu nr 3 i 5 w przypadku realizacji w danej szkole typu wsparcia nr 1 (zgodnie z SZOOP) projekt obowiązkowo zakłada doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych minimum 50% nauczycieli wszystkich przedmiotów, zatrudnionych w szkole, a w przypadku realizacji w danej szkole typu wsparcia nr 3 (zgodnie z SZOOP) projekt obowiązkowo zakłada podniesienie kompetencji cyfrowych minimum 75% nauczycieli wszystkich przedmiotów, zatrudnionych w szkole. Tak więc nauczyciele języka polskiego i historii wliczają się do nauczycieli wszystkich przedmiotów zatrudnionych w szkole. W typie projektu 1 i 3 wsparciem mogą zostać objęci nauczyciele nauczania początkowego.

24. Gdzie można znaleźć stawki (kwoty) wyposażania pracowni przyrodniczych i stawki za szkolenie np. z coachingu i mentoringu?

Odpowiednie stawki, o których mowa w pytaniu można znaleźć w katalogu Regionalnych Stawek Rynkowych dotyczących Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014 – 2020 oraz Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

25. Czy w ramach typu 3 można zakupić ekrany dotykowe których koszt wynosi za 1 szt 8-9 tys?

Tak, jeżeli są niezbędne dla realizacji działań projektowych. W przypadku zakupów przekraczających stawki wykazane w Katalogu Regionalnych Stawek Rynkowych dotyczących Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2014 – 2020 oraz Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 lub stawki obowiązujące na rynku Wnioskodawca obowiązkowo w uzasadnieniu wydatków pod budżetem musi uzasadnić konieczność poniesienia wydatku w wyższej kwocie.

26. Czy w ramach Projektu można zakupić wyposażenie do szkolnej kuchni?

Nie. Zakup wyposażenia szkolnej kuchni nie może być finansowany w ramach projektów z działania 9.2.

27. Czy w ramach wsparcia typ od 1-3 można objąć uczniów klas I-VIII?

Tak. W przypadku gdy w klasach VII i VIII będą objęci wsparciem uczniowie klas gimnazjalnych włączonych do SP należy zwrócić uwagę, że jeżeli wcześniej jako uczniowie gimnazjum byli objęci wsparciem w ramach projektu z działania 9.2 tego samego rodzaju wsparcie oferowane uczniom w nowym projekcie nie będzie uzasadnione.

W projektach z Działania 9.2 mogą uczestniczyć uczniowie i nauczyciele z gimnazjów, które zostały przekształcone w ośmioletnią szkołę podstawową, liceum ogólnokształcące, technikum, branżową szkołę I stopnia (wtedy Wnioskodawcą będzie SP, LO, technikum i szkoła branżowa I stopnia) lub włączone do ośmioletniej szkoły podstawowej, liceum ogólnokształcącego, technikum, branżowej szkoły I stopnia (wtedy Wnioskodawcą nie będzie gimnazjum tylko SP, LO, Technikum, branżowa szkoła I stopnia z włączonymi w swoje struktury oddziałami gimnazjalnymi). W projektach z Działania 9.2 wsparciem nie mogą być objęte gimnazja wygaszane, czyli takie, które jeszcze funkcjonują jako gimnazja i nie zostały przekształcone lub włączone.

28. Czy w ramach wsparcia typ 2 można zaplanować i czy będzie to koszt kwalifikowany wyjazd do Centrum Nauki Kopernik?

Tak, należy mieć jednak na uwadze, że wyjazdy edukacyjne muszą być uzasadnione, zaplanowane w budżecie wydatki racjonalne a efekty merytoryczne współmierne do założonych środków.